

Љубица Д. ВЕСИЋ*
Универзитет у Београду
Факултет за образовање учитеља и васпитача

Оригинални научни рад
Примљен: 1. 10. 2024.
Прихваћен: 27. 2. 2025.

ПРЕДЛОШКИ ИЗРАЗИ И ЊИХОВ СТАТУС У СИСТЕМУ ВРСТА РЕЧИ

Предлошки изрази представљају језичка средства која се у класификацији речи у десет врста не могу лако сврстати међу предлоге. Овакав нестабилан карактер добијају захваљујући очувању семантичких веза са појмовима које означавају, док са друге стране у реченици обележавају односе међу речима. Посебну пажњу у овом раду посветићемо речима *почетком*, *средином*, *половином* и *крајем*, које се у литератури одређују као предлошки изрази који имају временско значење. Основни циљ рада био је да се укаже на граматичке карактеристике речи *почетком*, *средином*, *половином* и *крајем* када уз себе траже допуну у генитиву, како би се увидело да ли је у том случају дошло до граматикализације, те оне прилазе предлозима или пак остају у класи именица. Основни корпус сачињен је уз помоћ електронског корпуса српског језика. Ослањајући се на релевантну граматичку литературу као и опште једнојезичне речнике српског језика сматрамо да процес граматикализације није завршен и да је потребно време како би се *почетком*, *средином*, *половином* и *крајем* могли са сигурношћу сврстати у предлоге.

Кључне речи: предлози, секундарни предлози, предлошки изрази, граматикализација, *почетком*, *половином*, *средином*, *крајем*.

1. Иако се предлози традиционално представљају као затворена и хомогена група речи, у тежњи за што прецизнијим изражавањем и семантичким нијансирањем исказа у језику су почела да се користе и друга средства чија ће функција бити истоветна предлозима, па се тако у савременој лингвистичкој литератури говори о неправим/секундарним предлозима и предлошким изразима (Поповић 1966, Дункова 1998, Шваћко 1993, Шарић 1999, Бучар 2009, Драгићевић 2012). И у овом раду бавићемо се управо предлошким изразима и њиховим статусом у систему врста речи са посебним освртом на речи *почетком*, *средином*, *половином* и *крајем*. Интересовање за ову тему проистекло је из претходних истраживања (Весић 2023), где смо анализом

*ljubica.vesic@uf.bg.ac.rs; <https://orcid.org/0000-0003-2760-1095>

предлога у општим речницима српског језика увидели да се *крајем* као посебна одредница класификује као предлог који може остваривати само месно значење, док се временско, које је много чешће¹ не јавља у нашим описним речницима. Из ове чињенице проистекло је питање да ли су реч *крајем*, а са њом и речи *почетком*, *средином* и *половином*, када творе конструкције са временским значењем уопште предлози или остају у класи именица.

При класификацији речи *почетком*, *крајем*, *средином* и *половином* у лингвистичкој литератури постоје различити ставови, па је основни циљ рада био да се укаже на њихове граматичке карактеристике када уз себе траже допуну у генитиву, како би се увидело да ли је у том случају дошло до граматикализације ових речи, те оне прилазе предлозима или пак остају у класи именица. У ту сврху из Електронског корпуса српског језика издвојено је стотину реченица у којима *почетком*, *средином*, *половином* и *крајем* са допуном у генитиву остварују временско значење. Из реченица издвојени су спојеви у којима су један од чланова разматране јединице, а затим су они анализирани не би ли се утврдило каква је синтаксичка природа тих спојева и које су то јединице које се могу наћи у функцији допуне. Уз то, један од задатака био је анализа обраде ових речи и у општим речницима српског језика. Ослањајући се на њихову употребу, али и лингвистичку и лексикографску литературу, покушали смо да одредимо какав статус имају речи *почетком*, *средином*, *половином* и *крајем* у систему врста речи.

2. Предлози се обично дефинишу као непроменљиве речи чија је основна функција успостављање различитих односа међу речима у реченици (Ломпар 2016: 362–363), тј., „*odnos jednog nominala prema drugomu*” (Шарић 1999: 81). „Као самосталне јединице предлози немају способност да врше функцију реченичног члана” (Алановић 2018: 62), већ помоћу њих речи и синтагме остварују своју функцију и своје значење. Према постанку предлози се у нашој литератури деле на праве и неправе. Прави предлози су они који су немотивисани, док би неправи или секундарни били они који су секундарно стекли функцију предлога, а примарно припадају некој другој врсти (Пипер/Клајн 2013: 205). При стварању нових предлога као заступљени творбени начини издвајају се слагање и конверзија (Весић 2022: 205). Иако се у литератури наводи да је конверзија најмање заступљени творбени процес у српском језику (Клајн 2003), показало се да је она врло продуктивна у стварању неправих предлога, што није тако необично ако имамо у виду да је претварање речи са лексичким значењем у предлоге могуће уочити већ у латинском језику и да је карактеристично за све европске језике (Јелинек 1998: 183).

У оквиру неправих предлога у литератури се говори и о предлошким изразима (Поповић 1966), који се, како се чини, налазе негде између предлога и

¹ На једној страни у електронском корпусу *крајем* у више од пола примера (63/100) има временско значење. Од отприлике пет стотина примера *крајем* се као предлог са месним значењем јавља тек у једном: *То су узвикивале две девојке, потпуно наге, које су лако скакутале крајем ливаде* (Весић, 2023)

речи од којих потичу. У неким случајевима, граматикализација² је извршена до краја те су се неки предлошки изрази више-мање лексикализовали и прешли у праве предлоге (*путем, током, изузев*), док код других тај процес још увек траје (Поповић 1966, Бучар 2009).

Предлошки изрази представљају, дакле, језичка средства која, као и предлози, обележавају односе међу речима. Међутим, у класификацији речи у десет врста они се не могу тек тако лако сврстати међу предлоге. Овакав нестабилан карактер добијају захваљујући очувању семантичких веза са појмовима које означавају, док је код предлога та семантичка веза готово потпуно избледела. И други аутори су сличног мишљења, па се често може наићи на став да је „њихов статус прилично неодређен јер нема јасне границе између предлошке употребе и обичне именице односно прилога с генитивном допуном” (Клајн 2003: 387).

Према Љ. Поповићу највећи број предлошких изрази има у основи именицу у зависном падежу, саму или са једним или два предлога, па се међу предлошке изразе, односно, неправе/секундарне предлоге сврставају и речи *почетком, средином, половином* и *крајем* (Поповић 1966: 199). Ови изрази захтевају именицу у генитиву и означавају истовременост са неким одсеком појма у генитиву (Поповић 1966: 200). Њихов настанак објашњава се лексикализацијом, семантичким процесом који подразумева стварање нове лексичке јединице од одређеног облика речи (Весић 2023: 295), а лексикализацији је претходио процес граматикализације, јер „svaki izraz mora najprije doživjeti određene promjene da bi u rečnik ušao kao nova leksička jedinca” (Бучар 2009: 187). Процес граматикализације подразумева неколико корака. Пре свега сама лексичка јединица која се разматра, постаје више граматичка. Затим, она губи део свог фонолошког и семантичког садржаја и нестају ограничења њеног избора и, на крају, смањује се слобода њене употребе, она се интегрише у парадигму и постаје обавезна у неким облицима. Дакле, карактеристичне промене за граматикализацију биле би: десемантизација, односно, губитак семантичког садржаја, употреба јединице у новим контекстима, губитак морфолошких категорија и фонолошка редукција, односно губитак фонолошког садржаја (Бучар 2009: 185).

Будући да се предлошки изрази *почетком, средином, половином* и *крајем* са допуном у генитиву формално не разликују од именичких синтагми са временским значењем, лингвистичка литература је подељена око њиховог статуса у систему врста речи. Док једни сматрају да је процес граматикализације потпуно завршен и да се они, или бар *почетком* и *крајем*, могу класификовати као предлози (Поповић 1966; Шваћко 1993), други пак кажу да тај процес није завршен и да њихов предложни статус није у потпуности јасан (Бучар 2009), док се у неким граматикама тврди да: „Ima gramatičara koji instrumental nekih imenica u vezama kao što su *početkom* veljače, pomoću

² Термином *граматикализација* Меје означава низ промена које доводе до развоја граматичких морфема из претходно самосталних лексема. У савременој лингвистици граматикализација се углавном дефинише као процес при којем самосталне лексичке јединице постају граматичке морфеме, мењајући притом своју дистрибуцију и функцију (Бучар 2009: 185).

računala, posredstvom, povodom, prilikom, silom zakona, širom svijeta, većinom glasova... smatraју приједлозима. Иако је таква употреба веома блиска приједлозима, ипак то нису приједлози, него именице” (Бабић и др. 1991: 725).

Њиховом нестабилном статусу доприноси и то што се у општим речницима српског језика, Речнику Српске академије наука и уметности и речницима Матице српске, *почетком, половином, средином и крајем* не јављају као посебне одреднице нити се у оквиру речничког чланка именица *почетак, половина, средина* и *крај* препознаје њихова предлошка употреба. Само се реч *крајем* може наћи као посебна одредница у Речнику САНУ и шестотомном Речнику Матице српске и одређује се као предлог који има месно значење чији је еквивалент предлог *крај*.

3. Како би отклонили све сумње при одређењу врсте речи, поједини аутори у својим разматрањима наводе и критеријуме према којима се може утврдити да ли је неки израз добио предлошку службу, те ћемо у наставку рада покушати да сагледамо речи *почетком, половином, средином* и *крајем* кроз те критеријуме.

У својим мерилима за утврђивање предлошких израза Љубомир Поповић као први критеријум наводи семантику: „ако је значење датог израза тако измењено да он више не служи означавању неког појма, него означава везу међу појмовима, онда је тај израз постао граматичко средство (Поповић 1966: 196). Модификацију у семантичком садржају именица која именицама уопште омогућава прелазак у предлоге помињу и други лингвисти (Бучар 2009: 192; Драгићевић 2012: 91, Шарић 1999: 84). Десемантизацијом би именице *почетак, средина, половина* и *крај* у инструменталу једине губиле своје лексичко и добиле би релацијско значење. Како бисмо утврдили да ли се значење ових именица мења, анализирали смо спојеве и реченице у којима се они јављају, као и речничку дефиницију самих именица.³

Почетком 1818. године рестаурација је била на привидно чврстим основама.

Почетком фебруара месеца стигао је Целалудин-паша у Травник.

Једног јутра почетком лета, ушла је у његову собу у цик зоре.

Половином августа Аустријанци су ушли у Сарајево.

Половином ове године, 18 одсто од укупног радно способног становништва је без посла...

То се догодило тек половином овог нашег века.

Средином дана пошли су да пешаче обалом океана.

Једног јутра средином децембра Хогвортс је освануо под неколико стопа дебелим снежним покривачем.

Средином четвртине Вуканић је пропустио стопостотну прилику

Можда ћеш ми бити потребан крајем месеца...

Крајем недеље сви су се окупили код Јелене Станиславовне...

Крајем поподнева стигосмо у село.

Једна од особина предлога јесте то да је њихово „лексичко значење апстрактно, уопштено, тешко самерљиво и по томе се битно разликује од лексичког значења самосталних речи, као што су рецимо, именице или глаголи

³ Како не бисмо оптеретили текст рада, овде је приказано тек дванаест примера од издвојене четири стотине. Сви примери су преузети из Електронског корпуса српског језика.

(Драгићевић 2012: 94). Ексерпирани примери показали су да је значење речи *почетком*, *средином*, *половином* и *крајем* конкретно и прецизно дефинисано као одређени период времена – почетни, средишњи и завршни. У сва три анализирана речника њихово временско значење бележи се као једно од секундарних значења именица *почетак*, *середина*, *половина* и *крај* при чему су дефиниције готово истоветне: *почетак* – 'први период времена'; *середина* – 'време подједнако удаљено од почетка и краја чега'; *половина* – 'середина нечега (у простору, времену)'; *крај* – 'окончање, престанак трајања нечега, свршетак, завршетак, крај'. Напоменућемо и то да се у примерима којима се потврђује њихово значење, ове речи не јављају само у инструменталу, већ и у номинативу и конструкцији на + локатив (*на почетку борбе*). У издвојеним примерима оне творе колокације чији су други члан најчешће именице попут: *година* (уз редни број или неки други детерминатор), *месећ* или назив месеца, име годишњег доба, *дан* и део дана, именице *век/столеће*, *недеља/седмица*, *миленијум*, *деценија* и сл. Оно што је овим именицама у функцији допуне заједничко јесте да се у њиховој дефиницији као обавезна компонента значења јавља 'време' или 'период'. Дакле свака од ових именица означава неки период времена из ког се може издвојити један временски тренутак. И друге именице које се јављају у спојевима, попут: *рунда*, *меч*, *сет*, *полувреме*, *четвртина*, *сусрет*, иако не означавају време или период времена, такође им је заједничко одређено временско трајање, те се и код њих може издвојити одређени тренутак времена. Стога се може закључити да је њихово уланчавање са претходно наведеним именицама природно и да када у инструменталу имају временско значење речи *почетком*, *средином*, *половином* и *крајем* чувају своје значење, не долази до пресемантизације, односно не кидају се семантичке везе са појмовима које означавају.

На ово објашњење надовезује се и друго мерило, а то је употреба датог израза уз речи уз које он у свом правом значењу логично не би могао да стоји (нпр. у *друштву са* као израз добија значење заједнице, а не друштва) (Поповић 1966: 196). Како смо већ навели, сви спојеви које речи *почетком*, *средином*, *половином* и *крајем* творе су очекивани. Када имају временско значење, очекивано је да ће као допуна доћи именица која у свом значењу поседује компоненту трајања, односно период времена.

Као треће мерило истиче се ширење употребе предлошког израза и његово учестало коришћење (Поповић 1966: 196). Све учесталија употреба један је од важних доказа да је у питању предлошки израз, односно да израз добија предлошку службу. *Почетком*, *средином*, *половином* и *крајем* учестало се користе у језику, јер се одређени тренутак времена исказује овим лексемама. Можемо рећи да иако се учестало користе, њихова употреба у овом значењу се не шири.

Једно од важних мерила које се истиче јесте и синонимност конструкције предлошки израз + падеж са конструкцијом прави предлог + падеж (падеж допунске именице *помоћу лукавства – лукавством*) (Поповић 1966: 196; Бучар 2009: 193). У нашем случају ни ово мерило се не може применити јер се конструкције са речима *почетком*, *крајем*, *средином* и *половином* не могу

заменити другом предлошко-падежном конструкцијом. Могуће је уместо инструментала искористити синонимне конструкције на + локатив (*на почетку године, на крају године*); пред + акузатив (*пред крај године*), при + локатив (*при крају године*) или око + генитив (*око половине дана*), али се саме речи *почетком, крајем, средином и половином* не могу заменити предлогом. Поједини аутори сматрају да немогућност њихове замене предлогом указује на „*njihovu manju gramatikaliziranost jer izražavaju odnose koji su u jeziku slabije ili nikako gramatikalizirani*” (Бучар 2009: 206).

И као последње мерило наводи се устаљеност или нарочити развој неког израза у поређењу са његовом употребом у другим контекстима, при чему се ту издвајају: чување речи само у датом изразу док се у другим употребама изгубила или постала ретка (*благодарећи – благодарити*); чување архаичног облика који се у другим случајевима губи или је редак (*благодарећи – благодарити*); устаљеност облика иако постоји могућност за варирање; обличка измена која је омогућена губљењем лексичког значења (*обзиром на – с обзиром на*); промена начина писања и др. (Поповић 1966: 198). Ниједан од наведених критеријума не може се применити на речи *почетком, средином, половином и крајем*, што би ишло у прилог одређењу ових речи као именица.⁴

Сличне критеријуме можемо наћи и код других аутора. Тако Мирјана Бучар и Љиљана Шарић уз десемантизацију и ширење употребе разматране јединице у новим контекстима, као важан део процеса граматикализације, наводе и губитак морфолошких категорија и фонолошку редукцију, односно губитак фонолошког садржаја (Шарић 1999: 82–83; Бучар 2009: 185).

У творењу спојева са именицом у генитиву не може се рећи да је дошло до било какве фонолошке редукције у речима *почетком, средином, половином и крајем*. Оне у инструменталу јединице задржавају све своје фонеме и своја супрасегментна обележја попут акцента и код именица *середина и половина* неакцентовану дужину.

Исто тако, чини се да није дошло ни до губитка морфолошких категорија. Мирјана Бучар у својој анализи наводи да су, за разлику од именица, јединице *почетком, средином, половином и крајем* изгубиле могућност промене броја (2009: 204). У облику инструментала када имају временско значење наведене именице јављају се само у облику јединице, али то се може објаснити тиме да сваки период времена има један почетак, једну средину и један крај. Сам контекст њихове употребе не дозвољава употребу множинског облика и стога бисмо рекли да оне нису изгубиле могућност промене броја, већ би употреба множинских облика била у најмању руку необична.

Уз губљење категорије броја, М. Бучар сматра и да је процес граматикализације довео до тога да *почетком, средином, половином и крајем* постају индеклинабилне (2009: 204). Анализа њиховог значења и употребе показала је да се spoјеви које оне творе могу мењати по падежима, о чему уосталом сведоче и примери у речницима. Дакле, оне чувају своју деклинацију, међу-

⁴ Још једно мерило које Љубомир Поповић истиче јесте и то да иста конструкција постоји у неком другом језику, па да је калкирањем дошла у наш језик. Овај критеријум нисмо узимали у обзир јер сматрамо да се не може применити у нашем истраживању.

тим променом падежа, мења се и значење читавог споја. Ако се нађе у номинативу, његово значење више није временско, већ постаје агенс – *Стигао је крај године*; у конструкцији *пред + акузатив + допуна у генитиву* имаће такође временско значење – *Тек пред крај године Влада се окренула транзиционим пословима*, и сл. Конструкције попут *почетком године, средином године, половином године* и *крајем године* налазе се у инструменталу без предлога и одређују „време у коме се дешава оно што се казује глаголом” (Стевановић 1989: 452), што је једно од значења које инструментал без предлога развија (Станојчић/Поповић 2011: 294–295; Пипер/Клајн 2013: 375). Овако дефинисано значење одговара значењу спојева са речима *почетком, средином, половином* и *крајем*, па се чак у граматицама Михаила Стевановића, те Љубомира Поповића и Живојина Станојчића као примери временског значења наводе и *Крајем 1914. он се изменио у раду, говору и понашању* (Стевановић 1989: 452) и *крајем прошле године* (Станојчић/Поповић 2011: 295).

Уз све наведено М. Бучар наводи и да се „gubitak njihove samostalne uloge u rečenici vidi i po tome što iza njih obavezno dolazi neka imenska riječ u genitivu u odnosu na koju imaju prijedložni položaj”, што код именица није случај (2009: 205). Када означавају време, односно период времена, именице *почетак, средина, половина* и *крај* захтевају допуну у генитиву не само када су инструменталу већ и у другим падежима и управо стога не би се могло рећи да је у случају јединица *почетком, средином, половином* и *крајем* ово значајан критеријум у одређењу ових речи као предлога, односно, предлошких изрази.

4. Иако би се након приказане анализе могло рећи да *почетком, средином, половином* и *крајем* припадају класи именица и да никако не могу бити предлози, ипак треба бити пажљив у доношењу коначног суда, јер „не треба очекивати да ће анализа дати увек задовољавајући резултат, јер се неки изрази тек крећу у правцу праве предлошке службе, те зато нема очигледних показатеља ни на семантичком ни на формалном пољу” (Поповић 1966: 199). Обично је потребно да прође неко време како би одговарајуће морфолошке синтаксичке и фонолошке промене биле уочљиве (Бучар 2009: 186). Секундарни, неправи предлози и предлошки изрази често задржавају своје значење, што је случај и са спојевима са именицама *почетак, средина, половина* и *крај*. Када у инструменталу имају допуну у генитиву, оне творе именичку синтагму чије је значење прилошко, и то временско. Дакле, њихово именичко и прилошко (време) значење се задржава. Може се тумачити и да је том значењу придодата предлошка граматичка компонента исказивања односа између појмова исказаних у реченици. Ипак, ако је процес граматикализације и започет, сматрамо да *почетком, средином, половином* и *крајем* показују њен низак степен јер чувају своје лексичко значење, што се може објаснити тврдњом да је степен граматикализације обрнуто пропорционалан опсегу језичког знака: што је значење језичког знака сличније примарном значењу, степен граматикализације је мањи (Бучар 2009: 190).

5. Оно што се на крају може закључити јесте да се процес стварања нових предлога и предлошких израза не може сматрати завршеним. Када прави предлози не могу да задовоље потребе за прецизним исказивањем различитих односа, систем ће створити место за нову јединицу која ће то моћи. Ипак сматрамо да на основу приказане анализе јединице *почетком*, *средином*, *половином* и *крајем* пре остају у класи именица него што прилазе класи предлога.

Иако се у литератури наводи да се предлошки изрази, и секундарни предлози одликују различитим степенима граматикализације, због чега је понекад тешко одредити када се неки израз може сматрати предлогом, а када је реч о самосталном облику или синтагми (Бучар 2009: 192), сматрамо да су наведени критеријуми показали да код именица *почетак*, *середина*, *половина* и *крај* процес граматикализације још увек није почео. Граматикализација подразумева пре свега десемантизацију или пресемантизацију лексичких јединица, следствено томе и ширење њене употребе, губитак морфолошких карактеристика, као и губитак фонолошког садржаја.

Ниједан од наведених процеса, како смо показали, није захватио именице *почетак*, *середина*, *половина* и *крај* када се налазе у инструменталу једнине. У том облику оне чувају своје временско значење у свим спојевима које творе. Њихова употреба сведена је на конструкције са временским значењем у којима захтевају допуну у генитиву, при чему се као допуна увек јавља именица која означава неки временски период. На морфолошком плану такође се не могу уочити промене код ових јединица. Иако се може потврдити став да се *почетком*, *средином*, *половином* и *крајем* не могу наћи у облику множине, сматрамо да узрок томе није губљење морфолошке категорије броја, већ то што представљају јединствене појмове за које је природно да се, када у инструменталу одређују време у коме се дешава оно што се казује глаголом, јављају у једнини, исто као што се када се инструменталом исказује колико дуго траје радња исказана глаголом, користе именице у множини. Исто тако, сматрамо да није дошло ни до њихове индеклинабилности. Спојеви са јединицама *почетком*, *средином*, *половином* и *крајем* мењају се кроз падеже, с тим што се њихово значење мења у зависности од тога у ком су падежу, док оне саме чувају своје временско значење без обзира на то у ком се падежу налазе. Као што чувају своје морфолошке карактеристике, *почетком*, *средином*, *половином* и *крајем* у потпуности чувају и свој фонолошки садржај. На крају *почетком*, *средином*, *половином* и *крајем* се не могу заменити неким правим предлогом, а да се значење целе конструкције сачува. Сам инструментал могуће је заменити другим предлошко-падежним конструкцијама које имају временско значење, али то је појава падежне синонимије, која је уобичајена у српском језику.

Ширење предлошких израза представља нормалну и неизбежну карактеристику развоја језика, његовог богаћења, интелектуализације, прилагођавања новим потребама општења. Овакви изрази су неопходни: они обележавају многе нове односе, а својом једнозначношћу изразитије и прецизније исказују и неке односе обухваћене значењем правих предлога; једном речју

– уопштујућају и изоштравају језички израз (Поповић 1966: 220) и стога не можемо тврдити да се кроз време јединице *почетком*, *средином*, *половином* и *крајем* неће попредложити, поготову ако имамо у виду да се то већ десило са именицом *крај* када у инструменталу јединице има месно значење, међутим ово питање остаје отворено за нека будућа истраживања.

ЛИТЕРАТУРА

- Алановић 2018:** М. Алановић, Речнички чланак – извор података о функционалној употреби речи, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 47/1, 61–71.
- Бабић и др. 1991:** S. Babić, D. Brozović, M. Moguš, S. Pavešić, I. Škarić, S. Težak, *Povjesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.
- Бучар 2009:** М. Бућар, Граматикализација и секундарни приједлози глаголскога и именичкога порijekла, *Осијек: Jezikoslovlje*, 10.2, 183–216.
- Весић 2022:** Љ. Весић, *Прилози и предлози у општим речницима српског језика*, докторска дисертација, Универзитет у Београду.
- Весић 2023:** Љ. Весић, Предлози и именице у предлошкој служби (лексикографски аспект), Бања Лука: *Philologia Serbica*, год. 3, бр. 3, 293–310.
- Драгићевић 2012:** Р. Драгићевић, О именицама у служби предлога, *Јужнословенски филолог*, LXVIII, 91–111.
- Дункова 1998:** Т. Дункова, Предлог као врста речи и проблеми учења српског језика код Бугара, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 27/2, 349–356.
- Корпус савременог српског језика, <www.korpus.matf.bg.ac.rs>.05.05.2024.
- Јелинек 1998:** М. Jelinek, Порекло и функција нове врсте предлога у српском језику, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 27/2, 183–189.
- Клајн 2003:** И. Клајн, *Творба речи у савременом српском језику, Други део – суфиксација и конверзија*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства – Институт за српски језик САНУ; Нови Сад: Матица српска.
- Ломпар 2016:** В. Ломпар, *Врсте речи и граматичка пракса (од Вука до данас)*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
- Пипер/Клајн 2013:** П. Пипер, И. Клајн, *Нормативна граматика српског језика*, Нови Сад: Матица српска.
- Поповић 1966:** Љ. Поповић, Предлошки изрази у савременом српскохрватском језику, *Наш језик*, 15/3–4, 195–220.
- Речник српскохрватског књижевног језика*, I–VI, Нови Сад: Матица српска, 1967–1976.
- Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, I–XXI, Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Речник српског језика*, Нови Сад: Матица српска, 2011.

- Станојчић/Поповић 2011:** Ж. Станојчић, Љ. Поповић, *Граматика српског језика (за гимназије и средње школе)*, Београд: Завод за уџбенике.
- Стевановић 1989:** М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик II*, Београд: Научна књига.
- Шарић 1999:** Лј. Шарић, Gramatikalizacija i sekundarni prijedlozi (pomoću, s pomoću, uz pomoć), *Никшић: Рiječ*, 5/1, 81–95.
- Шваћко 1993:** В. Шваћко, Funkcija i status prijedložnih izraza, *Загреб: Rasprave zavoda za hrvatski jezik*, 19, 353–361.

Ljubica D. Vesić

PREPOSITIONAL PHRASES AND THEIR STATUS IN PARTS OF SPEECH

Summary

Prepositional phrases represent linguistic tools that cannot be easily classified among prepositions. This unstable character is due to the preservation of semantic connections with the concepts they denote, while on the other hand, they mark relationships between words in a sentence. In this paper, special attention will be given to the phrases "at the beginning" (*početkom*), "in the middle" (*sredinom*), "in the half" (*polovinom*) and "at the end" (*krajem*), which are defined in the literature as prepositional phrases with temporal meaning. The main goal of the paper was to highlight the grammatical characteristics of the words "at the beginning", "in the middle", "in the half", and "at the end" when they require a genitive complement, to determine whether these phrases have undergone grammaticalization, thus approaching prepositions or remaining in the class of nouns. The main corpus was compiled using the electronic corpus of the Serbian language. Relying on relevant grammatical literature as well as general monolingual dictionaries of the Serbian language, we consider that the process of grammaticalization is not complete and that more time is needed for these phrases to be confidently classified as prepositions.

Key words: prepositions, secondary prepositions, prepositional phrases, grammaticalization.